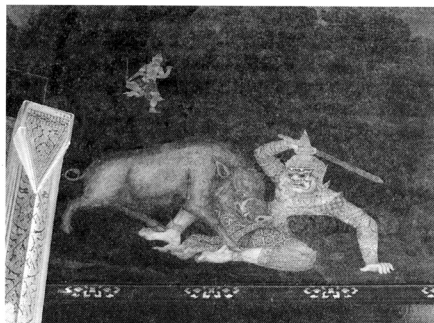

ศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนา พราหมณ์-ฮินดู ต่อรูปแบบศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวรรณกรรมไทย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ดร.บำรุง คำเอก*

ตอน 2

เนื้อหาของงานจิตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องรามเกียรติ์ เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังบนพระระเบียงล้อมรอบอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม รวมทั้งสิ้น 178 ห้อง เริ่มต้นห้องที่ 1 ที่ประตูด้านทิศเหนือตรงข้ามกับพระวิหารยอด ไปในทิศทางตามเข็มนาฬิกา ตัวอย่างจิตรกรรมฝาผนังบนพระระเบียงรอบอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์นารายณ์สิบปาง

ศุกะรวะดาล

มัจฉาอะวะดาล

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

รูปแบบทางจิตรกรรมและประติมากรรมที่นิยมกันในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ คัมภีร์นารายณ์สิบปางเล่ม สมุดไทยที่เก็บรักษาไว้ในหอสมุดแห่งชาติอย่างยิ่ง จะเห็นได้ว่าชื่อภาพหลายภาพใน ตำราภาพ และภาพเทพเจ้าในจิตรกรรมบนผนังด้านในของบานประตูและหน้าต่างภายใน อุโบสถวัดสุทัศนเทพวราราม รวมทั้งจิตรกรรมฝาผนังบนพระระเบียงรอบอุโบสถวัด พระศรีรัตนศาสดารามส่วนใหญ่ตรงกับเนื้อหาในคัมภีร์นารายณ์สิบปาง และส่วนที่เป็นที่มาของภาพเทพเจ้าต่างๆ ก็เช่นกัน และสันนิษฐานว่าคัมภีร์นารายณ์สิบปางที่ ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นได้รับอิทธิพลของคัมภีร์ปุราณะภาษาสันสกฤต ในศาสนาพราหมณ์ฮินดูมาแต่ดั้งเดิมบางส่วน และบางส่วนน่าจะได้รับอิทธิพลความ เชื่อโดยตรงมาจากเรื่องปุราณะพื้นเมืองของทมิฬมาเช่น ภาพพระลักษมี พระนารายณ์ พระมะเหศวรี⁷ ที่ปรากฏในสมุดตำราภาพเทวรูปและเทวदानพเคราะห์ของหอสมุด แห่งชาติหน้า 92 หรือพระมะเหศวรี ที่ประดิษฐานอยู่ในโบสถ์พราหมณ์กรุงเทพฯ และ นครศรีธรรมราช น่าจะมีที่มาจากโศกสนมูติของพระวิษณุในศิลปะอินเดียใต้ ที่มีรูปแบบเป็นพระวิษณุประทับนั่ง ขนาบสองข้างด้วยพระลักษมีและนางภูเทวีซึ่งเป็นชายา อีกองค์หนึ่งของพระองค์⁷ เพราะความเชื่อและรูปเคารพเรื่องนางภูเทวีปรากฏเฉพาะ ในอินเดียใต้เท่านั้น ในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชกล่าวถึงการติดต่อกับ อินเดียใต้ ในการที่กษัตริย์แห่งรามนคร (รามศวรม ?) ได้สั่งให้ราชทูต นำเทวรูปพระ นารายณ์ พระลักษมี พระมะเหศวรี บรมหงส์ ฯลฯ มาถวายแก่กรุงศรีอยุธยาในสมัย สมเด็จพระนารายณ์ แสดงว่า พระมะเหศวรีนั้นอาจเป็นนางภูเทวีก็เป็นได้ เนื่องจาก ไม่เคยปรากฏว่ามีปางใดที่แสดงว่าพระวิษณุ ปรากฏอยู่ร่วมกับพระนางลักษมี และชายา ของพระคิเวคือ นางปารวตีเลย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา สันนิษฐานว่า อาจมีความเข้าใจสับสนคิดว่าเป็นนางปารวตีซึ่งคนไทยรู้จักว่าเป็นชายา ของพระอิศวร จึงเรียกนางว่า *มเหศวรี* หรืออาจจะมีที่มาจากคำว่า *มที* ซึ่งหมายความว่า แผ่นดินบวกกับคำว่า *อิศวรี* ที่แปลว่า เจ้า ซึ่งหมายความว่า เจ้าแห่งแผ่นดิน แต่ ปรับเข้ากับการออกเสียงของคนไทยเพื่อให้ฟังสุภาพขึ้นเป็น *มเหศวรี* อันเป็นความ

⁷ มักปรากฏคู่กันในปางวราหาวตาร.

หมายเดียวกับคำว่า ภูเทวี ซึ่งแปลว่า เทวีแห่งแผ่นดินเช่นกัน รูปภาพที่ปรากฏในตำราภาพเทวรูปทั้งหลาย มีรูปแบบทางศิลปกรรมที่น่าจะได้รับอิทธิพลมาจาก ศิลปอินเดียในสมัยราชวงศ์นายกะ ซึ่งปกครองแคว้นทมิฬนาฑูในช่วงเวลาที่ตรงกันกับสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งราชวงศ์นายกะนี้ได้รับอิทธิพลความรุ่งเรืองทางศิลปะและอารยธรรมฮินดูมาจากอาณาจักรวิชัยนคร ซึ่งเป็นยุคฟื้นฟูอารยธรรมฮินดูอันยิ่งใหญ่ ดังจะสังเกตเห็นได้จากลักษณะรูปแบบทางศิลปะ ซึ่งมีองค์ประกอบของภาพที่เป็นพระอิศวร พ่อนร่ายอยู่เหนือสุร อยู่ใต้วงโค้งรูปเปลวเพลิง โดยมีส่วนของพระเกศา ปลิวไสวไปอยู่ติดขอบรอบด้านในของวงโค้งนั้น มีการคล้องพวงมาลา ไว้ที่ขาทั้งสองข้าง และชายมาลาของทั้งสองข้างจะถูกปล่อยตกลงมา ชายผ้าที่คล้องคอกวัดไกวแบบมีศิลปะเป็นรูปแบบศิลปะอันแตกต่างไปจากศิลปะปัลลวะ โจพะ ที่ปรากฏอยู่ก่อนหน้านี้ อีกทั้งเรื่องราวที่ในตำราภาพยังมีการกล่าวถึงการเสด็จไปยังอินเดียใต้ของพระนารายณ์อีกด้วย แม้ภายหลังรูปแบบทางศิลปะจะเปลี่ยนแปลงไปก็เป็นเพียงการปรับให้ผสมผสานกับรูปแบบและรายละเอียดอย่างไทยขึ้นเท่านั้น

2 อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูต่อประเพณีวัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ประเพณีต่างๆ ของไทย บางประเพณีก็ได้รับประเพณีดั้งเดิมจากอินเดีย และยังคงสืบทอดประเพณีปฏิบัติต่อกันมา ซึ่งบางประเพณีมีมาตั้งแต่สมัยอรรพเวท บางประเพณีก็ได้รับจากศาสนาพราหมณ์ฮินดูทั้งทางเหนือและทางใต้ของอินเดียผสมกัน แต่ประเพณีดั้งเดิมนั้นน่าจะมาจากอินเดียเหนือ ซึ่งได้ปฏิบัติตามคัมภีร์มनुสมฤติหรือมนูธรรมศาสตร์ ที่พวกอารยันเป็นผู้รจนาขึ้นมา ต่อมาคัมภีร์นี้ได้แพร่ไปทางอินเดียใต้ และทางอินเดียใต้ก็ได้ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประเพณีเดิมภูมิอากาศและวิถีชีวิตของตน สำหรับเมืองไทยอาจได้รับมาจากทั้งทางอินเดียเหนือและใต้ผสมกัน ประเพณีบางประเพณีเป็นประเพณีดั้งเดิมที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่ในประเทศไทย แต่ว่าในอินเดียได้เลิกปฏิบัติกันแล้ว เราจะพิจารณาจากประเพณีต่างๆ ที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งทางอินเดียเหนือและใต้ที่คล้ายกับประเพณีและเทศกาลของไทยดังต่อไปนี้

ประเพณีดั้งเดิมที่มาจากมนุธรรมศาสตร์ และเทศกาลประจำปีทางอินเดียเหนือ จากคัมภีร์มนุสมฤติได้กล่าวถึงพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ (สันสการ) 12 พิธี คือ

ครภากาน (Garbhādhān) เป็นพิธีที่ให้มีภรรยาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ปุนสวณ (Pumsavan) เป็นพิธีที่ทำในเวลาที่มีการปฏิสนธิในครรภ์มารดา

สิมันโตนะยัน (Simantonnayan) เป็นพิธีที่ทำในเวลาที่มาตราปรากฏการ ตั้งครรภ์ครั้งแรก

ชาตะกรรม (Jātakarma) เป็นพิธีที่เด็กคลอดออกมาจากครรภ์มารดา

นามะเทยิ (Nāmadēyī) คือการตั้งชื่อ หลังจากเด็กเกิดแล้ว 10 หรือ 12 วัน

นิษกะระมะ (Niṣkarma) เป็นพิธีหลังจากเด็กคลอดได้ 4 เดือนแล้ว เป็นครั้งแรกที่นำเด็กออกจากบ้าน มีการทำพิธีบูชา เป็นต้น

อันนะปรัสสะ คือ การทำพิธีเลี้ยงเด็กเมื่อแรกได้ 6 เดือน เช่น การเลี้ยงเด็ก ให้กินทองด้วยภาชนะทอง น้ำมัน และเนย มีการร่ายมนตร์ในคฤหยสูตร (in Apastamba's Gr̥hya-sūtra, 1.15.1) ว่า *Prati dadāmi madhuno ghrtasya etc.* มีการทำอโณโหดระ

จุฑากะระมัน (Jūḍākarma) คือ พิธีตัดผมเด็ก พิธีนี้ทำเมื่อเด็กอายุ 1 ขวบ หรือ 3 ขวบ มีมนตร์ใน *Pāraskara, -Gr̥hyasūtra, 3.2.2* ว่า *yatkṣureṇa mārjayet etc.*

อุปนายณะ (Upanāyana) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า มอญชี พันธะ (Mouñji bandha) คือ การสวมด้ายศักดิ์สิทธิ์ ถ้ามอญชะ (Muñja) ไม่มีให้ใช้หญ้าคา (Kus) แทน พิธีนี้ทำหลังจากเด็กมีอายุ 8 ขวบ นับตั้งแต่ปีที่จุติอยู่ในครรภ์มารดา พิธีนี้เด็กจะถูกนำไปหาครูเพื่อที่ให้อสอน

เกศานตะ (Keśānta) คือ พิธีโกนผมพราหมณ์ผู้มีอายุ 16 ปี

แต่งงาน เป็นพิธีที่สำคัญที่สุด เพราะว่าเป็นเริ่มชีวิตใหม่ มีการบูชาไฟและ เทวดาต่างๆ ในพระเวหา

ศราทธ คือ พิธีทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีการทำพิธี ปิณฑปิตฤยัชญะ (piṇḍapitryajña) ทำกันในวันข้างแรมในเดือน อมาวสัย เวลาบ่ายเลี้ยง พราหมณ์ ถวายก้อนข้าว

เทศกาลประจำปีทางอินเดียเหนือ

เทศกาล มะกร สังกรานติ ทำกันในวันที่ 14 มกราคม เมื่อพระอาทิตย์อยู่ในราศีกรกฎทางทิศใต้ เป็นเวลา 6 เดือน จะหันไปทางเหนือเพื่อเข้าไปอยู่ราศีเมษกร จึงเรียกว่า “มะกร สังกรานติ หรือมหามกรสังกรานติ” เป็นช่วงที่จะหมดฤดูหนาว และจะเริ่มฤดูร้อน ผู้คนจะไปอาบน้ำกันที่แม่น้ำคงคา และทำพิธีบูชา

พิธีอาบน้ำในแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่รัฐเบงกอลในวันมะกรสังกรานติ

เทศกาลโฮลี คือเทศกาลฉลองการเผาไฟโฮลีกาในเดือนฮินดู คือเดือนผาคุน (ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคม) เป็นวันที่พระจันทร์เต็มดวง เป็นเทศกาลเฉลิมฉลองกันทั่วประเทศ (ปีนั้นฉลองไปแล้วในวันที่ 15 มีนาคม) ก่อนการจุดไฟโฮลีมีการนำไม้หญาแห้ง และเชื้อเพลิงที่ทำจากมูลวัวเป็นแผ่นทำเป็นกองฟืน ทุกคืนจะมีการร้องรำทำเพลง มีการละเล่น สตรีจะใช้ไม้พลองตีผู้ชายอย่างสนุกสนาน และใช้ฝุ่น ดิน สีละเลงตามหน้าตามตัวแล้วก็สาดน้ำด้วย ในวันเผาไฟโฮลีเวลาเย็น มีการทำพิธีบูชา วันรุ่งเช้าไปที่สถานที่เผาไฟโฮลีแล้วนำขี้เถ้าจากกองไฟมาแต้มที่หน้าผาก ต่อมาจะมีการเลี้ยงขนมเล่นสีและน้ำฝาง (น้ำที่ผสมน้ำนม น้ำตาลและกัญชา) ไม่ถือโกรธแต่เป็นการแสดงถึงความเป็นพี่น้องกัน ด้วยการกอดคอ ให้อภัยกัน การละเล่นมีถึง 3-4 โมงเย็น มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาของเทศกาลโฮลีว่า พระเจ้าหิรัณยกะปิบุ มีพระโอรส 4 พระองค์ มีพระองค์หนึ่งชื่อว่า ประหลาฐ วันหนึ่งเจ้าชายประหลาฐได้เห็นคนทำหม้อดินเผาทำการสวดสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า ประหลาฐจึงถามเขา และเขาก็ตอบว่า เขา

ได้ทำการเผาหม้อดินที่ยังไม่ได้เผาในเตาเผา ซึ่งมีลูกแมวดัวหนึ่งอยู่ในหม้อดินใบหนึ่ง ถูกใส่ไปในเตาเผาด้วย แต่ด้วยการสวดสรรเสริญพระรามทำให้ลูกแมวปลอดภัย ด้วยเหตุนี้ประหลาดจึงเริ่มทำการสวดสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า และผู้เป็นพ่อหิรัญยกติบุ เป็นปรปักษ์กับเทวดาเมื่อได้ยิน ดังนั้น จึงไม่พอใจคิดหาหนทางกำจัดประหลาดหลายวิธี เช่น โยนลงในเหว ให้ช้างเหยียบ เป็นต้น แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะอานุภาพของการสวดสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า พ่อหิรัญยกติบุจึงเรียกน้องสาวชื่อโฮลิกา และสั่งว่าจงเผามันในกองไฟให้ตาย นางโฮลิกามีผ้าคลุมพิเศษกันไฟได้จึงอุ้มประหลาดหลานชายเข้าไปนั่งในกองไฟ หลานได้ทำการสวดและภาวนาถึงพระผู้เป็นเจ้า นางโฮลิกาได้สละผ้า นั้นแก่หลานประหลาดทำให้นางโฮลิกาถูกไฟเผาตาย และทุกปีคนก็จะจุดไฟโฮลี้เพื่อระลึกถึงนาง

เทศกาลพุทธปฐมนิมา คือ วันวิสาขบูชานั่นเอง ชาวพุทธในอินเดียทุกรัฐ ทุกชาติจะไปเวียนเทียนสวดมนตร์ ไหว้พระที่พุทธคยา

เทศกาลรักษาศีลวัน ฉลองกันในเดือนฮินดูศรวัน (ระหว่างเดือนกรกฎาคม และสิงหาคม) วันพระจันทร์เต็มดวงเป็นวันแห่งความรักและการรักษาชีวิตของระหว่างพี่น้องสาวกับพี่น้องชาย วันนี้พี่ชายหรือน้องชายจะมาที่บ้านของพี่หรือน้องสาว วันนี้บรรดาพี่น้องสาวก็จะประดับตกแต่งที่หน้าต่างประตูบ้านด้วยใบมะม่วงและใบดอง และเตรียมผลไม้ ดอกไม้ ขนม ผงขมิ้น ข้าว และเส้นด้ายหรือเชือก (ราซี) สำหรับผูกข้อมือไว้ต้อนรับ เมื่อมาก็จะแต้มหน้าผากด้วยข้าวผสมขมิ้น แล้วก็ผูกข้อมือขวาด้วยด้ายหรือเชือกที่เตรียมไว้ ด้ายราซีเป็นเครื่องแห่งความรักที่บริสุทธิ์และการรักษาป้องกันของพี่น้องสาวแก่พี่น้องชาย ทำอาหารอร่อยๆ ให้ทาน

เทศกาลที่ปาวลี เฉลิมฉลองกันในเดือนฮินดูการติก (ระหว่างเดือนตุลาคม และพฤศจิกายน) ปักษะอมาวาส (เดือนมืด) ก่อนถึงวันเทศกาล ชาวบ้านจะทำความสะอาดบ้าน ทาสีใหม่ เมื่อถึงวันเทศกาล เลี้ยงพราหมณ์ เวลาเย็นมีการบูชาพระลักษมีและพระคเณศ บูชาพระที่ปแก่เทวดาทั้งหลาย ประทีปจะวางหรือปักไว้ที่เทวาลัย บ่อน้ำ ทุ่งนา พื้นดิน และจุดประทีปด้วยถั่วดิน ตามระเบียบบ้าน กำแพงบ้าน เล่ากันว่า การจุดประทีปเวลากลางคืน เป็นการต้อนรับพระรามหลังจากได้ชัยชนะพระราวัน และเดินทางกลับมายังเมืองอโยธยา เวลากลางคืนทำการเปิดประตูเพื่อต้อนรับพระลักษมี และจุดประทีป ดอกไม้ไฟ

เทศกาลอาบน้ำในแม่น้ำคงคา ทำกันในเดือนฮินดูการติก พระจันทร์เต็มดวง
ในวันอาบน้ำมีการจุดประทีปบูชาด้วย

เทศกาลต่าง ๆ ในทมิฬนาฑูอินเดียใต้

เทศกาลทางศาสนาจะมีความสัมพันธ์กับทางระบบทางจักรวาลหรือดาวนพ
เคราะห์ เทศกาลของทมิฬแท้ๆ จะคำนวณตามสุริยคติ ก็จะตรงกับวันของแต่ละปี มี
เทศกาลในปัจจุบัน เช่น เทศกาล “โปงคัล” จะทำกันในฤดูหนาว, เทศกาลปีใหม่ มีใน
ฤดูร้อน (เมษายน), เทศกาล “เอาติปุงติโค” มีในกลางปี, เทศกาลที่เหลืจะคำนวณ
ตามระบบสุริยคติ จะตรงกับวันต่างๆ ของแต่ละปี, การคำนวณเวลาอาจจะต่างกันไม่
มากในแต่ละปี ในส่วนต่างๆ ของประเทศ มีบางเทศกาลที่มีความคล้ายคลึงกันในราย
ละเอียดหรือเหมือนกันในเรื่องความเชื่อ เช่นการบูชาที่เกี่ยวกับการเกษตร และพิธี
เกี่ยวกับการศึกษาซึ่งคล้ายกับการไหว้ครูของเรา พิธีตรุษ หรือบางพิธีมีชื่อคล้ายกับ
ชื่อในพระราชพิธี 12 เดือนของเรา ซึ่งได้แก่

ปีใหม่เตลลุ จะเริ่มปลายเดือนมีนาคมถึงเมษายน เป็นวันแรกของปีของชาว
กานะระ (การณากะ ?) และมะหะรัตตะ (มหาราชฏระ ?) ไม่ใช่ของชาวทมิฬ ช่วง
สามวันจะมีความสนุกสนานด้วยการเล่นดอกไม้ไฟ และก็ยังปีนสลอดแปดนัด เข้าตรู
ทุกคนจะชโลมตัวด้วยน้ำมันและอาบน้ำอุ่น ช่วงเข้าพราหมณ์ปุโรหิตประจำตระกูลก็
จะสวดมนตร์ให้พรในวันขึ้นปีใหม่

วันปีใหม่ของทมิฬ มีในวันที่สิบสอง เมษายน วันแรกของเดือนทมิฬจะตรงกับ
เดือน “จิตระ” การทำพิธีเหมือนกับปีใหญ่ของเตลลุ แต่ไม่มีการชโลมตัวด้วยน้ำมัน
ช่วงกลางวันจะให้พราหมณ์ ทำพิธีอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษ

“อูนิอัมมาวัสยะ” เป็นเทศกาลพระจันทร์เต็มดวงในเดือน “อูนิ” ที่ “ตรีเวลอ”
มีการลอยกระทงจัดขึ้นในวันนี้เหมือนกัน

“มหาละยะอัมมาวัสยะ” เทศกาลนี้เป็นเทศกาลในวันพระจันทร์เต็มดวงในเดือน
“ภัทรบท” ตามจันทรคติ มีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษเป็นระยะตลอดปี
(15 วัน) ตามพิธี “มหาละยะปัจฉัม”

“สัปดาห์บูชารำพัน-อายุรบูชา” และ “ทูลเสาะ” เทศกาลนี้เป็นเทศกาลบูชาบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ตามเทศกาล “ทูลคาบูชา” ของชาวเบงกอล จัดถึงเป็นเวลาสิบวันของเดือนที่เจ็ด คือเดือน “อัสวิน” (เดือนตุลาคม) ในวันนั้นคนวรรณะสูงจะทำทานด้วยข้าวผลไม้ดอกไม้และเสื้อผ้าใหม่แก่บรรพบุรุษ พวกพราหมณ์จะบูชาพระเทวีสรัสวดี ผู้ที่รำเรียน ทุกคนจะบูชาเครื่องไม้เครื่องมือตามอาชีพของตน ชาวนาก็จะบูชาไถ, ช่างปูน บูชาเกรียง (ที่ฉาบปูน), ผู้หญิงจะบูชาเครื่องไหมข้าว

“ดีปะวาลี” หรือเทศกาลบูชาไฟเทศกาลนี้จัดขึ้นในวันที่ 28 ของเดือนเจ็ด ประมาณเดือนตุลาคมหรือพฤศจิกายน ตามชื่อหมายถึงการบูชาประทีปจำนวนหลายๆ ดวง จะถูกวางไว้รอบๆ ประตูป้าน เจ้าน้ำ (สามี) จะทำการบูชาที่นา บางที่จะบูชากองมูลสัตว์ (ขี้วัว) มีการอาบน้ำมันดอนเข้าตัว ซึ่งเทียบกับการอาบในแม่น้ำคงคา มีการจุดประทัด ดอกไม้ไฟ การบูชาไฟโบราณเกี่ยวกับอัฐิ “ภรณี ทิปัม” คือ เทศกาลรื่นเริงแห่งโคมไฟเพื่อบูชาของควัขนุ จัดในเดือนพฤศจิกายน หรือธันวาคม น่าจะคล้ายกับพระราชพิธีจองเปรียง

“กระติโกย” เป็นเทศกาลที่เหมือนกับเทศกาล “ดีปะวาลี” จัดกันเฉพาะชาวทมิฬเท่านั้น คือมันจัดขึ้นในวันพระจันทร์เต็มดวงในเดือนตามสุริยคติที่เรียกว่า “กระติโกย”

“โปงคัล” หรือ “มกรสังกรานติ” เทศกาลนี้เป็นเทศกาลที่มีชื่อมากที่สุดในบรรดาเทศกาลทั้งหมด ช่วงที่ชาวนาเก็บเกี่ยวผลิตผลจากการเกษตรนำมาไว้ที่บ้านแล้วทำการขอบคุณเทวดา มีการอาบน้ำ และทำการบูชาพระอินทร์ จะทำพิธีกันในวันแรกของเดือนฮินดี “มกร” หรือ “ได” ประมาณวันที่ 11 หรือ 12 มกราคม ซึ่งเป็นเวลาที่พระอาทิตย์ผ่านจากฤดูหนาวไปยังฤดูร้อน สามวันสุดท้ายชาวทมิฬจะใช้เวลาไปเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้าน เทศกาลนี้เกิดขึ้นด้วยเหตุผลสองประการ ประการแรกเป็นเดือน “มารคลี” (เดือนธันวาคม) แต่ละวันจะเป็นวันอัปมงคล เดือนต่อไปจะเป็นวันที่เป็นมงคลเพื่อต้องการปกป้องขจัดปัดเป่าจากสิ่งชั่วร้าย ทุกเช้าระหว่างเดือนธันวาคมสตรีในครอบครัวต่างๆ จะโรยสีข้างหน้าประตูบ้านโดยโรยแป้งข้าวสาลีเป็นรูป “รังโคลี” และรูปต่างๆ ที่โรยนั้นขี้วัว และดอกไม้จำพวกดอกส้ม ที่บานแล้ว แล้วก็เก็บทุกๆ วัน ในวันสุดท้ายของเดือนสตรีจะเก็บแผ่นขี้วัวและของทั้งหมดนั้นไว้ในกระเจาดและร้องรำทำเพลง

วันแรกของเทศกาลนี้เรียกว่า “โกศิ โปนัล”

วันที่สองเรียก สุริยะ โปนัล หรือเปรูม โปนัล เพื่อบูชาพระอาทิตย์ สตรีที่แต่งงานแล้วจะทำตัวให้บริสุทธิ์ด้วยการอาบน้ำทั้งเสื้อผ้า ต้มข้าวและนมกลางแจ้ง วันที่สองนี้ยังเรียกว่า “มะฏู โปนัล” มะฏู หมายถึง สัตว์เลี้ยง มีการบูชา เลี้ยงสัตว์เลี้ยงด้วยข้าวต้มด้วยนม สัตว์เลี้ยงจำพวกวัวควายจะถูกประดับด้วยพวงมาลัย และถูกทาสีที่เป็นสีสันต์สวยงาม พวงมะพร้าวและผลไม้ก็จะแขวนไว้บนสัตว์เลี้ยงเหล่านั้นแล้วก็ไล่มันออกไปด้วยท่าทางดนตรี ให้ชีวิตหรือครูดไปโดยไม่มีคนควบคุม

“โตอะมาวัตรสยะ” เป็นเทศกาลในวันพระจันทร์เต็มดวงตามสุริยะคติ ในเดือน “ได” ทำโดยชาวทมิฬเท่านั้น ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว มักจะทำโดยชาวฮินดูในวรรณะสูงปัจจุบัน

“ไถบุซัม” เทศกาลนี้เป็นวันบูชาแก่ “สุพรมณียะ” บุตรที่สองของพระศิวะ มักจะทำกันที่เทวาลัย “ปุนเน” ในเมือง “มธุระ” เป็นวันถือกันว่าเป็นวันมงคลสำหรับการศึกษา ถัดไปจากเทศกาล “ทุสเสระ” เทศกาลเกษตรกรรมก็จัดขึ้นวันเดียวกันในโบสถ์พระวิษณุ

เทศกาล “ปุนดิกาย, หูเตาสะนะ โปวระนะมี” หรือ “เกมันปันดิกาย” จัดขึ้นในวันพระจันทร์เต็มดวง จันทรคติ ในเดือน “ภัลกุล” คือเดือนมีนาคม เป็นงานของชนวรรณะต่ำ ที่เป็นการระลึกถึงการทำลายกามเทพของพระศิวะ มีการดับกองไฟของแต่ละหมู่บ้านที่ใช้มูลวัวจุดเป็นเชื้อเพลิง ทางเบงกอลเรียกว่า “เทศกาล โฮลี” หรือเทศกาลไล่ชิงช้า ไก่ชนิดหนึ่งจะถูกฆ่าบูชาที่ประตูโบสถ์เจ้าแม่กาลี

เราได้ศึกษาประเพณีวัฒนธรรมและเทศกาลทางฮินดูอินเดียเหนือและใต้แล้ว ต่อไปจะได้ศึกษาประเพณีวัฒนธรรมของไทยว่ามีประเพณีวัฒนธรรมอะไรบ้างที่เรารับมาจากอินเดียทั้งสองภาค

ประเพณีตั้งหลักเมือง ประเพณีนี้ ปัจจุบันในอินเดียมิได้มีการทำ หรือน่าจะได้รับอิทธิพลทางด้านความเชื่อและการทำพิธี ในอรรถรพเวทีได้พูดถึงยวสถานที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อยู่อาศัยมีความเป็นมงคล

ประเพณีตั้งหลักเมืองเป็นประเพณีพราหมณ์มีมาตั้งแต่อินเดียโดยมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี เป็นพิธีสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างบ้านเมืองใหม่โดยยกเสาหลักเมือง

ไว้เป็นมิ่งขวัญเป็นนิมิตมงคลแก่พสกนิกรสำหรับยึดถือเป็นหลักชัยทางจิตใจว่า บ้านเมืองที่สร้างขึ้นนั้นมีรากฐานฝังไว้อย่างแน่นอนแล้ว เพื่อให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขซึ่งหลักเมืองนั้นจะฝังไว้ในย่านกลางเมืองหรือในทำเลที่เป็นชัยภูมิสำคัญตามทิศทางเมือง^๘

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

พระราชพิธีนี้ปัจจุบันในอินเดียไม่มีการกระทำแล้ว เนื่องจากระบบการปกครองแบบกษัตริย์ได้หมดไป ถึงจะยังคงมีพระราชาตามเมืองต่างๆ อยู่ แต่ไม่มีการกระทำพิธีนี้ในเมืองไทย เป็นพระราชพิธีที่สำคัญที่สุดของผู้ที่จะเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นองค์พระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักร ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงโปรดให้สอบหาและรื้อฟื้นพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ผู้เขียนจะไม่นำรายละเอียดของพระราชพิธีบรมราชาภิเษกให้ผู้อ่านในงานวิจัยบทที่ 5

พระราชพิธีลงสรงโสกันต์

พิธีนี้เราได้รับจากประเพณีของพราหมณ์คือ **จูทากระมัน** (Judākarma) คือ พิธีตัดผมเด็ก พิธีนี้ทำเมื่อเด็กอายุ 1 ขวบหรือ 3 ขวบ ในเมืองไทยเป็นพระราชพิธีที่จัดทำขึ้นแต่พระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าลูกยาเธอ หรือพระเจ้าหลานเธอที่มีพระชนมายุพอสมควรจะทำการโสกันต์ได้ คือ พระองค์ชายเมื่อพระชนมายุ 13 พรรษา พระองค์หญิงเมื่อพระชนมายุ 11 พรรษา พระราชพิธีนี้ประกอบพิธีทั้งทางพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พร้อมๆ กัน

พระราชพิธีศรีสัจปานกาล

พิธีนี้ในปัจจุบันก็ได้ปฏิบัติกันในอินเดีย น่าจะได้รับอิทธิพลทางความเชื่อเรื่องนี้ จากอินเดียในเมืองไทยเรื่องพระราชพิธีศรีสัจปานกาลหรือพระราชพิธีถือ

^๘ ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์, **พระหลักเมือง**, พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525), ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือพระแม่คงคา และเทพเจ้าที่เกี่ยวกับน้ำและฝน เช่น พระวรุณ พระอินทร์ มารุต ปรชณะ ใช้น้ำเป็นเครื่องหมายในการรักษาโรค ทำให้ร่างบริสุทธิ์ เช่น การอ่านน้ำตามตำราศีลพิธีการรับพรด้วยการจิบน้ำหลังจากทำพิธีในอรรถพเวทพูดเกี่ยวกับคุณน้ำไว้มากมาย

น้ำพัฒนาสัตยา หมายถึง พิธีตักน้ำกระทำสัตย์สาบานเพื่อความเป็นสวัสดิมงคลตามวาระ เป็นพระราชพิธีใหญ่สำหรับแผ่นดิน ที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ

การตักน้ำครั้งกรุงรัตนโกสินทร์มี 2 อย่าง คือ

1. การตักน้ำประจำ หมายถึงการตักน้ำของพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ พลเรือน ข้าราชการนักศึกษาดังแต่ 400 ขึ้นไป ทุกต้นปีและกลางปี และการตักน้ำของ ทหารเป็นประจำทุกๆ เดือน

2. การตักน้ำจร หมายถึงการตักน้ำเป็นกรณีพิเศษเป็นครั้งคราว ซึ่งไม่มีกำหนดแน่นอน ได้แก่ การตักน้ำถวายสัตยานุสัตย์แก่พระเจ้าแผ่นดินผู้ได้เถลิงถวัลย์ราช สมบัติใหม่ การตักน้ำถวายสัตยานุสัตย์แก่ผู้มาจากเมืองปัจจามิตร มาสู่พระบรมโพธิ-สมภาร เป็นต้น

พระราชพิธีตริยัมปวาย-ตริปวาย¹⁰

เป็นพระราชพิธีสองพิธีที่กระทำต่อเนื่องกัน คือ พิธีตริยัมปวาย และพิธีตริปวาย

พระราชพิธีตริยัมปวาย

● คำว่า ตริยัมปวาย มาจากคำในภาษาทมิฬว่า ติรุเวมปาไ (Tiruvempavai) เป็นพิธีพราหมณ์ฝ่ายใต้ของอินเดีย กระทำรับพระคิเว มีชื่อสามัญว่า พิธีโล้ชิงช้า กระทำ ในเดือนยี่ ขึ้น 7 ค่ำ ตอนเช้า และขึ้น 9 ค่ำ ตอนเย็น

แต่เดิมพิธีตริยัมปวายทำในเดือนอ้าย ต่อมาเปลี่ยนมาทำในเดือนยี่ ดังที่กล่าว ไว้ในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนว่า “ทำในเดือนยี่ ที่เปลี่ยนจากทำในเดือนอ้าย เปลี่ยนมาแต่กรุงเก่า ด้วยเหตุว่าเดือนอ้ายเพิ่งเป็นเวลาน้ำลด ถนนหนทางเป็นน้ำเป็นโคลนทั่วไป ย้ายมาเดือนยี่พอให้ถนนแห้ง”

ตามคติของพราหมณ์ เชื่อว่าพระอิศวรจะเสด็จลงมาเยี่ยมโลกปีละครั้ง ครั้งหนึ่งกำหนด 10 วัน วันขึ้น 7 ค่ำ เดือนอ้าย เป็นวันเสด็จลง แรม 1 ค่ำ เป็นวันเสด็จกลับ และในระหว่างที่เสด็จอยู่ในโลกนี้ พราหมณ์จึงทำพิธีตริยัมปวายต้อนรับพระอิศวร มีเทพยดา เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระธรณี พระแม่คงคา มาเฝ้าขุมนมพร้อมกัน

¹⁰ พระครูวามเทพมณี (ชวินรังสิพราหมณ์กุล), “พระราชพิธีตริยัมปวาย-ตริปวาย”, วารสาร หอเวทวิทยาคม ฉบับ 1 ปีที่ 1 เล่มที่ 1 (มกราคม 2542) เทวสถานโบสถ์พราหมณ์ หน้า 23-47.

ทำจำลองเป็นแผ่นกระดาน ผึงไว้หน้าขมรม โลกบาลทั้งสี่ก็มาเล่นไล่ชิงข้าถวาย พญานาคก็มารำเสนงพนน้ำ สาดน้ำถวาย พิธีตรียัมปวายนี้ เป็นพิธีปีใหม่ของพราหมณ์ และเป็นพิธีอัญเชิญเสด็จพระอิศวรลงมาสู่โลก 10 วัน มีการอ่านโคลกสรรเสริญ ถวายข้าวตอก ดอกไม้ ผลไม้ต่างๆ เป็นการสำนึกในพระคุณของพระเป็นเจ้าที่ทรงมีพระเมตตา กรุณา

ตำนานพระอิศวรตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า เมื่อพระพรหมทรงสร้างโลกแล้ว และขอให้พระอิศวรไปรักษา แต่พระอิศวรทรงห่วงใยและเกรงว่าโลกนี้อาจจะไม่แข็งแรง จึงเสด็จลงมายังโลกด้วยพระบาทเพียงข้างเดียวแล้วให้พญานาคมาไลยั้ระหว่างภูเขาทั้งสอง ผึงของมหาสมุทร ปรากฏว่าโลกยังแข็งแรงอยู่ดี พญานาคทั้งหลายก็ตั้งใจเป็นอย่างยิ่ง ลงเล่นน้ำและเฉลิมฉลองเป็นการใหญ่ ดังนั้น เสาชิงช้า จึงเปรียบเสมือนภูเขาทั้งสอง ผึงมหาสมุทร และชั้นสาคร เปรียบเสมือนมหาสมุทรที่กว้างใหญ่ ซึ่งเหล่าพญานาคพากันลงเล่นน้ำ รำเสนงสาดน้ำกัน

พระราชพิธีตรียัมปวาย

● มาจากคำในภาษาทมิฬว่า ตีรุปปาไว (Tiruppavai) เป็นพิธีพราหมณ์ กระทำรับพระนารายณ์ หรือเรียกกันทั่วไปว่า พิธีแห่พระนารายณ์ เป็นการรับองค์พระนารายณ์ที่เสด็จจากเกษียรสมุทร กระทำกันในวันแรม 1 ค่ำ ถึงแรม 5 ค่ำ รวมระยะเวลาที่ประทับอยู่บนโลกมนุษย์เป็นเวลา 5 วัน พระราชพิธีตรียัมปวาย-ตรีปวาย แบ่งออกเป็นสามขั้นตอน

1. พิธีเปิดประตูศิวาลัยไกลาส เป็นการอัญเชิญเทพเจ้าลงมาสู่โลกมนุษย์ เพื่อทรงประทานพร จากนั้นเป็นพิธีไล่ชิงข้าของนาลิวันถวายแก่เทพเจ้าให้ทอดพระเนตร เพื่อทดสอบว่า โลกยังคงแข็งแรงและทนทานอยู่หรือไม่นับเป็นเสริมสร้างให้แผ่นดินมีความมั่นคงยิ่งขึ้น

2. พิธีประสาธ เป็นกล่าวสรรเสริญเทพเจ้า ถวายข้าวตอก ดอกไม้ เครื่องกระยาบวช โภชนาหารแด่เทพเจ้า เมื่อถวายเสร็จแล้ว ก็นำมาแจกจ่ายเพื่อเป็นสิริมงคล

3. พิธีกล่อมหงส์ หรือพิธีข้าหงส์ เป็นการส่งเสด็จเทพเจ้า เริ่มจากพิธีสงฆ์ น้ำเทพเจ้าเสร็จแล้วจึงอัญเชิญเทพเจ้าขึ้นสู่บรมหงส์ กลับคืนสู่วิมาน

สำหรับลำดับพิธีตรียัมปวาย-ตรีปวายให้ผู้สนใจอ่านในงานวิจัยบทที่ 5

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

พิธีนี้ในปัจจุบันก็ไม่มี การปฏิบัติในอินเดีย มีปรากฏให้เราเห็นในสมัย พระพุทธเจ้ามีการทำพิธีแรกนาขวัญ อาจจะมีประเพณีเกี่ยวกับพืชผลการเกษตร คุณของแผ่นดินที่ให้สมบัติต่างๆ มากมายแก่สัตว์และมนุษย์ พิธีโปงคัลของชาวทมิฬ อินเดียใต้ก็พูดเกี่ยวกับผลิตผลการเกษตร การทำพิธีแรกนาขวัญน่าจะได้รับอิทธิพล จากความเชื่อเรื่องเทพปฐวีที่ให้กำเนิดพืชผล เทพเจ้าแห่งลม ฝน น้ำ มีการอาบน้ำ ชำระตัวสัตว์เลี้ยง และประดับตกแต่งทาสีบนเขาสัตว์แล้วเลี้ยงดูอย่างดีเป็นการระลึก ถึงคุณของสัตว์

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญเป็นพิธีพราหมณ์ ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อขอ พรจากเทพเจ้าให้มีฝนตกต้องตามฤดูกาล ให้การทำนาและการเพาะปลูกพืชพันธุ์ ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ตลอดปี ปรากฏหลักฐานในคำให้การขุนหลวงหาวัดว่า “พระเจ้า กรุงศรีอยุธยาโปรดให้พระภิกุมาร (พระจันทกุมาร) แรกนาต่างพระองค์ ส่วนพระมเหสี นั้นก็จัดนางเทพีต่างพระองค์เหมือนกัน ผู้แรกนานั้นเสลี่ยงเงิน มีกระบวนแหเป็นเกียรติยศ แหไปยังโรงพิธีซึ่งตั้งที่ตำบลวัดผ้าขาว ครั้นถึงเวลามงคลฤกษ์ พระภิกุมารถือคันไถ อันเทียมด้วยโคอุสุภราช (ออกญา) พลเทพจูงโคไถ 3 รอบ นางเทพีหว่านพันธุ์ข้าว เสร็จ แล้วจึงปลดโคอุสุภราชออกให้กินน้ำและถั่ว งา ข้าวเปลือก ถ้ากินสิ่งใดก็มีคำทำนาย ต่างๆ”¹³ พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญนี้ครั้งในสมัยรัตนโกสินทร์ได้มีกระทำ สืบมา ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง ได้เพิ่มพิธีสงฆ์ในพระราชพิธีจรดพระนังคัลด้วย เรียกว่า พิธีพืชมงคล

พระราชพิธีพืชมงคล

พิธีนี้ได้รับอิทธิพลจากประเพณีโบราณของอินเดียโดยตรงในพระเวทได้พูดถึง เทพเจ้าแห่งฝน ลม คือมารุต พระอินทร์ วรุณ ในพระพุทธรูปศาสนาได้พูดถึงเรื่องเกี่ยวกับทพภิกขุภัย ความแห้งแล้ง มีการอาราธนาพระสงฆ์ให้สวดพระปริตรกำจัดภัยนี้ จน เกิดฝนตก พระราชพิธีพืชมงคล กระทำในเดือน 9 ซึ่งในช่วงนี้เป็นฤดูฝนจะต้อง

¹³ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวง ประเสริฐอักษรนิติ. (พระนคร : คลังวิทยา, 2510), 265-266.

ตกลงมา มิฉะนั้นแล้วข้าวกล้าในนาจะเสียหายได้ จึงต้องจัดขึ้นวันแต่ในปีใดที่ฝนตกต้องตามฤดูกาล ในการพระราชพิธีพืชมงคลนี้นับเป็นการมงคลที่แสดงให้เห็นถึงพระบรมโพธิสมภารบารมี แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์เอาใจใส่ต่อการประกอบอาชีพของราษฎรถึงแม้ว่าช่วงเวลาที่ทำพิธีนี้อาจจะไม่อยู่ในเดือนเก่าก็ตาม ถ้ามีความจำเป็นก็อาจจัดให้มีพิธีขอฝนเป็นการเฉพาะก็ได้ เพื่อสนองความต้องการของราษฎรให้พ้นจากความเดือดร้อน เช่นนี้เรียก พระราชพิธีจร

พระราชพิธีจองเปรียง

พิธีนี้จะได้รับความเชื่อมาจากประเพณีการจุดประทีปบูชาเทพเจ้า คือ เทศกาลที่ปาวลี ในพระราชพิธีเป็นการยกโคมตามประทีป เพื่อเป็นการบูชาตรีมูรติ ถ้าปีใดไม่มีอธิกมาส ให้ยกโคมตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 12 จนถึงวันแรม 2 ค่ำ เดือน 12 ส่วนถ้าปีใดไม่มีอธิกมาส ให้ยกโคมตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ เดือนอ้าย จนถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือนยี่ พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีจะเข้าพิธีที่โรงพิธีพราหมณ์ภายในพระบรมมหาราชวัง คณะพราหมณ์จะประชุมกันผูกพรต หัวหน้าพราหมณ์ถือศีลกินถั่วงาเป็นเวลา 15 วัน ส่วนพราหมณ์ท่านอื่นๆ ถือศีลอยู่ 3 วัน และทุกเช้า พราหมณ์ถวายน้ำมหาสังข์จนถึงวันลดโคม โคมที่ใช้ในพระราชพิธี มีโคมชัย โคมประทีป และโคมบริวาร ตัวโครงทำด้วยไม้ไผ่แล้วหุ้มด้วยผ้าขาว มีหงส์ติดลูกกระพรวนชักขึ้นไปเพื่อให้เกิดเสียงดังเวลาลมพัดภายในโคมมีเทียนหรือตะเกียงทาด้วยเปรียงที่พราหมณ์นำขึ้นถวายให้พระมหากษัตริย์ทรงเจิม

พระราชพิธีเกตึกยา

เป็นพระราชพิธีตามเพลิงคอยรับเสด็จเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นพระราชพิธีนำหน้าพระราชพิธีตรีมยุรปวาย-ตรีปวายที่จัดขึ้นเพื่อรับเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จัดให้มีขึ้นในเดือนอ้าย ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้เลื่อนมาทำในเดือน 12 พระราชพิธีเกตึกยาจัดขึ้นที่หน้าเทวสถานโบสถ์พราหมณ์

พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์

พิธีนี้เป็นพิธีที่ยังคงทำกันอยู่ในอินเดีย คือพิธี ศรार्พณ์ คือพิธีทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีการทำพิธี ปิณฑปิตฤกษ์ณะ คือการทำพิธีขัญณะทำบุญก่อนข้าวแก่บรรพบุรุษ ในเมืองไทยพระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์หรือพระราชพิธีตรุษเป็นพระราชพิธีทำบุญปีเพื่อถวายพระราชกุศลอุทิศถวายแด่บูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าและพระบรมราชบุพการี และเพื่อความป็นสวัสดิมงคลแก่พระนครด้วย พิธีนี้กระทำทั้งพิธีพราหมณ์และพิธีสงฆ์

เมื่อเราได้ศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ฮินดูในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นด้านศิลปะแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่าอิทธิพลจากศิลปะอินเดียได้จะมีมากกว่าอินเดียเหนือ

5.3 อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูต่อวรรณกรรมไทย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

การเปรียบเทียบความคล้ายคลึงระหว่างรามายณะฉบับกัมพันและรัชกาลที่ 1 และร่องรอยของภาษาทมิฬจะนำมาเป็นบางส่วน การกำเนิดนางสีดา และการอภิเษกพระราม

ฉบับของกัมพันกล่าวว่าจีไต (สีดา) ถูกทำให้ปรากฏขึ้น โดยโถของพระเจ้าจะนะกัน (ชนก) แต่ฉบับของ ร. 1 ว่า นางกำเนิดเป็นราชธิดาของทศกรณฐ์

1. พระเนตรของอิรามัน (พระราม) พบกับพระเนตรของจีไต (สีดา) แล้วทั้งสองพระองค์ก็หลงรักกัน ในฉบับรัชกาลที่ 1 มีการกล่าวถึงการพบกันครั้งแรกของพระรามกับนางสีดา พระรามสบเนตรกับนางสีดาขณะที่เสด็จผ่านไปใต้พระกลดของพระราชวังในมิดิลา และพระรามได้เล้าความลับให้แก่หนุมานฟัง ก่อนที่หนุมานจะไปตามนางสีดาที่ลงกา ขณะที่นางสีดาจะผูกคอตาย ซึ่งในฉบับวาลมีกิไม่ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ทั้งสองนี้

2. ธนุของพระเจ้าจะนะกัน (พระเจ้าชนก) นั้น เคยเป็นธนูที่จิวัน (พระศิวะ) ได้ใช้เพื่อทำลายติริปรัม (ตริปรัม) แต่ในฉบับวาลมิกิได้กล่าวต่างกันว่าธนูนี้เป็นธนูที่พระศิวะใช้ยิงทำลายพิริของพระทักษะผู้เป็นพ่อตา

การเนรเทศพระราม

1. การกลั่นแกล้งต่อหญิงรับใช้หลังค่อมมณฑโรหรือกุนิ (กุกจี) ของนางไภยเกยี่ของอิรามัน (พระราม) ในวัยเด็ก อันเป็นต้นเหตุในการเนรเทศ เป็นการแก้แค้นที่พระรามเคยกลั่นแกล้งยิงตนซึ่งในตอนนีไม่มีในฉบับวาลมิกิ น่าจะเป็นสาระสำคัญในฉบับกัมพินและฉบับรัชกาลที่ 1 และสันนิฐานได้ว่ารูปแบบของชื่อ กุกจี อาจจะมาจากภาษาทมิฬ

ในรูปเป็นเหตุการณ์ที่พระรามกลั่นแกล้งนางค่อม เป็นรูปที่เขียนโดยนักจิตรกรนายกะ ในราชสำนักนายกะ อธิบายภาพด้วยภาษาเตลูกู ในปี ค.ศ. 1676-1713.⁹ เทวปาง, นารายณ์ 10 ปาง หรือนารายณ์ 20 ปางเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการอวตารปางต่างๆ ของพระนารายณ์

⁹ Nanditha, Krishna. **Painted Manuscripts of the Sarasvati Mahal Library.** (Madras : Sudarsan Graphics, 1994.), 42.

อภิไถ์โพธิบาทด้วยเรื่องการสละห้เคราะห์ตามความเชื่อของพวกพราหมณ์
 อุดรุมมาจากเรื่องอนิรุทธิ์ซึ่งเป็นเรื่องแทรกเรื่องหนึ่งในมหากาพย์มหาภารตะ

เอกสารอ้างอิง

เอกสารชั้นต้น

เลขที่ 510 พระราชพิธีบรมราชาภิเษก (พระนารายณ์) สมุดไทยดำ เส้นดินสอขาว.

เลขที่ 599 ม.68 พระราชพิธีพราหมณ์-พระราชพิธีตรีปาวาย สมุดไทยดำ อักษรไทย-
 เส้นรง สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ.

กลุ่มสมุดไทยที่ได้จาก พระครูวามเทพมุนี(สว่าง รังสีพราหมณ์กุล)

หมวดพระราชพิธี

เลขที่ 668 ม.76 พระราชพิธี พระอวิสูตร (ภาษาสัน) บูชาภูไร (ภาษาทมิฬ) สมุดไทยดำ
 $37 \times 11.5 \times 2$ cm อักษรครีณ์ต์เส้นรง.

เลขที่ 667 ม.76 พระราชพิธี พระราชพิธีขึ้นพรหมหงส์, นมัสการ 8 ทิศ, ข้าหงส์ (ภาษา
 สันสกฤต) ขันมุลาคนี้ยักษ์, เปิดประตูศิวาลัย (ภาษาทมิฬ), เปิด-ปิดประตู
 ไกรลาส สมุดไทยดำ $35.5 \times 11.5 \times 2$ cm

เลขที่ 672 ม.77 พระราชพิธีต่างๆ พระราชพิธีบูชาหงส์ (พระนารายณ์) บูชานพ
 เเคราะห์, สังเวพระภูมิเจ้าที่, (วาสตุ) ฯลฯ สมุดไทยดำ อักษรครีณ์ต์ เส้นรง

หมวดวรรณคดีลิลิต

เลขที่ 360 พระราชพิธีว่าด้วยเรื่องตริย่าประวาย, บูชาขลัง, เบญจคัพย์, บูชาสังข์,
 บูชากรด, บูชากุมภ, ราชสังสบูชา, มหาคณปติบูชา ภาษาสันสกฤต และ
 ข่งน้ำพิพัฒน์สัตต อักษรครีณ์ต์ พระครูวามเทพมุนี (สว่าง รังสีพราหมณ์กุล)
 ปรึกษา.

หนังสือภาษาไทย

กฎหมายตราสามดวงเล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2505.

กฎหมายตราสามดวงเล่ม 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2506.

กฎหมายตราสามดวงเล่ม 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2506.

กฎหมายตราสามดวงเล่ม 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2505.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือที่ระลึกและจดหมายเหตุพระราชพิธีสมมงคลพระชนมายุ
เท่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช. ตำรา 12 เดือนคัต
แต่สมุดขุนทิพมนเทียรชาววังไว้. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2545.

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และ
โบราณคดีสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. ประชุมหมายรับสั่งภาค 4 ตอน
ที่ 1 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่
หัว จ.ศ. 1186-1203. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2536.

_____. ประชุมหมายรับสั่งภาค 4 ตอนที่ 2 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาล
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. 1203-1205. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ พี.เอ. สิวังจำกัด, 2537.

คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี.
ประชุมรับสั่งภาคที่ 2 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2525.

_____. ประชุมรับสั่งภาคที่ 3 รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2528.

จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา, ดร. ประวัติและคำสดสรรเสริญเทพเจ้า พระอิศวร พระ
นารายณ์ พระพินเนศวร. กรุงเทพฯ : เทวสถานโบสถ์พราหมณ์, 2545.

ชะเอม แก้วคล้าย, ศาสนาพราหมณ์จากศิลาจารึกที่พบในประเทศไทย.

นิยะดา เหล่าสุนทร. คัมภีร์นารายณ์ 20 ปาง กับคนไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
แม่คำฝาง, 2540.

_____. ศิลาจำหลักเรื่องรามเกียรติ์. กรุงเทพฯ : วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม,
2539.

บัญญัติการเอกสารโบราณ หมวดตำราภาพ พุทธศักราช 2531 เล่ม 1.
หอสมุดแห่งชาติ.

ป. ศาสตรี. รายงานสำรวจจดาราชพระราชพิธีพราหมณ์สยาม. พระนคร : โรงพิมพ์
พระจันทร์, 2474.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชพิธีสิบสองเดือน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศิลปบรรณาการ, 2516.

_____. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงฟื้นฟูวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์พิมพ์, 2525.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยอยุธยา ลิลิตโองการแช่งน้ำ. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2540.

ราชบุรีดิเรกฤทธิ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวง. กฎหมายเล่ม 1 (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ พลโท อัมพร ศรีไชยยันต์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 13 ธันวาคม พุทธศักราช 2513).

ศิลปากร, กรม. ตำราภาพเทวรูป และเทวดานพเคราะห์, กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร (จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ 12 สิงหาคม 2535).

_____. เทวปาง. 2513. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพนายคำเสีย ชื่นจิต ณ เมรุวัดบางโกลงใน ตำบลบางโกลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ วันที่ 12 เมษายน พุทธศักราช 2513).

_____. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี นครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ. พี. กราฟฟิค ดีไซน์ และการพิมพ์ จำกัด, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2535.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2536.

วิทยานิพนธ์-สารนิพนธ์

ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. การศึกษาคติการสร้างพระพุทธรูปปางโปรดพกาพรหม. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544.

สุวันดี ตั้งวิเศษชน. บทบาทของพราหมณ์ในราชสำนักรัตนโกสินทร์ตอนต้น. สารนิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหา
วิทยาลัยศิลปากร, 2531.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. “เทวะประติมาน” ในงานจิตรกรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีเทพผู้พิทักษ์
อุโบสถและวิหาร สมัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,
2540.

หนังสือภาษาต่างประเทศ

2nd **International Ramayana Conference 1986 Thailand.** Bangkok : Thai-
Bharat Cultural Lodge, 1986.

Ved Prakash Gupta. **Bhartiya Melon aur Utasvon ka Digdarshan (in Hindi).**
Delhi : Jivan Jyoti Prakashan, 1995.

Champakalakshmi, R. **Vaishnava Iconography in the Tamil Country.** New
Delhi : Sufit Mukherfee Orient Longman Limited, 1981.

Dallapiccola, Anna L., Anila Verghese. **Sculpture at Vijayanagara Iconogra-
phy and Style.** New Delhi : Manohar American Institute of Indian
Studies, 1998.

Damodaran, K. **Tamil Nadu : Archaeological Perspectives.,** Chennai :
Department of Archaeology a govt. of Tamil Nadu.

Devaraj, D.V. **Vijayanagara Progress of Research.** Mysore : Directorate of
Archaeology & Museums, 1991.

Hande, H. V. **Kamba Rāmāyanam.** Mumbai : Bharatiya Vidya Bhavan, 1996.

Shankar Raju Naidu, S., **A Comparative Study of Kamba Ramayanam and
Tulsi Ramayanam.** Madras : University of Madras, 1971.

Kulke, Hermann, **The Devaraja Cult.** (New York : Department of Asian Stu-
dies, Cornell University, 1978.

Manusmṛti with the 'Manubhasya' of Medhatithi Vol. 3-4. Translated by Ganganath Jha. Delhi : Motilal Banarsidass, 1999.

Manickavasagam, M.E., **Dravidian Influence in Thai Culture**, Thanjavur : Tamil University Offset Press, 1986.

Meyyappan, S. **Chidambaram**. Chennai : Manivasagar Offset Printers, 2003.

Nagaswamy, R. "The Bangkok Manuscripts" **Newsletter Tamil Arts Academy**. June 2003. Chennai : Tamil Arts Academy publications, 2003.

———. "The Bangkok Manuscripts" **Newsletter Tamil Arts Academy**. October 2003. Chennai : Tamil Arts Academy publications, 2003.

Pillai, M.S. Purnalingam. **Tamil Literature**. Tinnevely : The Bibliotheca, 1985.

Raghavan, V. **The Ramayana Tradition in Asia**. New Delhi : The Sahitya Academi, 1998.

Sastri, K.A. Nilakanta. **South Indian influence in the Far East**. Chennai : Tamil Arts Academy, 1949.

Shulman, David Dean. **Tamil Temple Myths**. United Kingdom : Princeton University, 1980.

Subrahmanian, N. **The Brahmin in the Tamil Country**. Madurai : Ennes Publications, 1989.

บทคัดย่อ

ศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ต่อรูปแบบศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และวรรณกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ตอน 2

ประเพณีในพระราชพิธี 12 เดือนของไทย ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ทั้งทางอินเดียเหนือ และอินเดียใต้ เช่นพระราชพิธีลงสรงโสกันต์ (พิธีตัดผมเด็ก) พิธีศราภ (พิธีทำบุญอุทิศให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป) ได้รับอิทธิพลจากพิธีสันสการ (พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์) ซึ่งเขียนไว้ในคัมภีร์มนูธรรมศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู อินเดียเหนือ เทศกาลประจำปีทางอินเดียเหนือ เช่น เทศกาล มะกร สังกรานติ (เทศกาลอาบน้ำที่แม่น้ำคงคา) เฉลิมฉลองกันในเดือนกุมภาพันธ์มีชื่อคล้ายคลึงกับไทยคือเทศกาล สงกรานต์ เทศกาลที่ปาวลี เทศกาลเล่นไฟ เฉลิมฉลองกันในช่วงเดือนตุลาคมและ พฤศจิกายน ตรงกับเทศกาลลอยกระทงของไทย พระราชพิธีบรมราชาภิเษกของไทย ก็ได้รับอิทธิพลจากอินเดียเช่นกัน พิธีตรียัมปวาย-ตรีปวาย เทศกาลโล้ชิงช้าของไทย ก็ได้รับอิทธิพลจากอินเดียใต้

อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูต่อวรรณกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เช่น รามเกียรติ์ได้รับอิทธิพลจากมหากาพย์รามายณะฉบับกัมพันมหากวีที่มีชื่อทางอินเดียใต้ เทวปาง นารายณ์ 10 ปาง หรือนารายณ์ 20 ปาง ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการอวตารปางต่างๆ ของพระนารายณ์ ชื่อหนังสือและชื่อตัวละครของไทย เช่น หนังสือ จินตามณี และนางเมขลา ก็ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมอินเดียใต้

จะเห็นได้ว่าทั้งประเพณีวัฒนธรรมและวรรณกรรมไทยนั้นได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งส่วนใหญ่มาจากทางอินเดียใต้มากกว่าอินเดียเหนือ

Abstract

The Influence of Hindu Brahmanism in the Early Ratanakosin Period

The Thai 12 Royal Ceremonies were influenced by Northern and Southern Hindu Brahmanism. For example, Thailand's *Longsongsokan* (Hair-Cutting Ceremony) and *Sraddha* (Ancestral Offering Ceremony) were adapted from *Sanskar* (Sacred Ceremonies) composed in the next *Manudharmasastra* by Northern Hindu Brahmins. Additionally, the Northern Indian festival *Makar Sankranti* (Bathing Ceremony), which is performed in February, directly influenced Thailand's *Songkran* (Water Festival). Another influence is *Dipavali* (Festival of Lights), a Hindu celebration in October or November, which in Thailand is called *Loy Krathong* (Floating Lamp Festival). Examples of influence from a Southern Indian festival can be seen in the Thai *Triyampavai-Tripava* (Swinging Ceremony) and the Coronation Ceremony.

Hindu Brahmanism also influenced Thai literature in the early Rattanakosin period. There is a connection between the Hindu epic *Kamban's Ramayana* (Southern Ramayana) and Thailand's *Ramakirati*. Other texts from Hindu Brahmanism that have been used in Thai literature include *Thevapang* (God's Postures), *Naraisippang* (Ten Incarnations of Lord Vishnu) and other Southern Indian literature from the Sangam age, which is the period of the greatest Southern Indian Buddhist and Jain Poet, Jain Poet 90A.D.*, such as *Cindamani* (Precious Jewel) and *Manimekhla*.

In conclusion, we noticed that the Southern Hindu Brahmanism had a large influence than Northern Hindu Brahmanism over Thai ceremonies and literature during the early Rattanakosin period.

* M.S. Purnalingam Pillai. **Tamil Literature**. South India : Published by The Bibliotheca, Munnirpallam, 1985. p. 112-127.